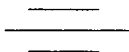

lői. Hasonlóan kevés szerepe van Matolcsy Miklós két paptársának, Alvintzynek és Vitéz Györgynek. Ők a papi életvitelt reprezentálják. A regény végén mindössze néhány mondatos a megszólalása a bírónak, a kereskedőnek és az orvosnak.

A szereplők nyelvhasználata elárulja társadalmi hovatartozásukat, és összességükben, a nyelv közvetítésével leképezik a falu egész társadalmi viszonyrendszerét.

IRODALOM

- Csanak Dóra 1963 = Móricz Zsigmond levelei I–II. Akadémiai Kiadó, Bp.
Czine Mihály 1960 = Móricz Zsigmond útja a forradalmakig. Magvető Könyvkiadó, Bp.
Cs. Gyimesi Éva 1992 = Teremtett világ. Pátria Könyvek.
Kováts Dániel 1979 = A formátlanság formaművésze? Gondolatok Móricz Zsigmond első regényeinek kompozíciójáról. Napjaink 8: 3–5.
Kováts Dániel 1980 = A művészi kifejezés módszerei Móricz első regényeiben. Magyaritanítás 3. 57–63.
Kováts Dániel 1981 = Móricz Zsigmond A fáklya című regényének megformálása. Borsodi Szemle 3: 43–53.
Móricz Miklós 1966 = Móricz Zsigmond érkezése. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp.
Móricz Virág 1954 = Apám regénye. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp.
Móricz Virág 1981 = Tíz év I–II. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp.
Móricz Zsigmond 1910 = Ökörítő. Nyugat I. k. 713–717.
Móricz Zsigmond 1917 = A fáklya. Nyugat I. k. 785.
Móricz Zsigmond 1921 = A fáklya. Előszó a harmadik kiadáshoz. In: Móricz Zsigmond A fáklya. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1953.
Móricz Zsigmond: A fáklya. In: Móricz Zsigmond Regények II. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1975.
Móricz Zsigmond 1978 = Tanulmányok I. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp.
Móricz Zsigmond 1992 = Tanulmányok II. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp.
Nagy Péter 1975 = Móricz Zsigmond. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp.
Vargha Kálmán 1973 = Álom, szecesszió, valóság. Magvető Könyvkiadó, Bp.
Végh József 1941 = Társadalmi szempontok a népryelvkutatásban. Debrecen–Kolozsvár 314–343.

DR. MOLNÁR PÉTER

főiskolai adjunktus

SZTE Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Szeged

Régi taneszköz új szerepben

Csökkent-e az iskolai falitábla módszertani jelentősége napjainkban?

Kiszorítják-e az iskolából ezt a klasszikus taneszközt a korszerűnek nevezett oktatás-technikai eszközök?

Hogyan tarthatja meg módszertani versenyképességét napjainkban és a jövőben ez az idők folyamán változatos formában megjelenő oktatási segédeszköz?

A kérdéseket folytathatnánk. A szemléltető iskolai eszközök használatának közös célja van: a pedagógiai folyamat hatékonyságának növelése. A pedagógiai hatékonyság növekedése a többi között a szemléltetés megújításától várható. A pedagógiai kommunikáció folyamatának alapeleme az információ, melyet a taneszközök és a tanulási irányítója nyújt feldolgozásra a tanulóknak. Bármilyen módon szervezzük az ismeretszerzést, ismeretnyújtást, mindig érdemes az első jelzőrendszert e tevékenységbe bevonni. Ez úgy lehetséges, hogy a tanítandó tartalmat a tanulás irányítója átrendezi, például vizuálisan megjeleníti. Ezzel bonyolult, nagy tömegű és elvont ismeretek válnak áttekinthetővé. Alkalmos megjelenítési formák lehetnek a struktúraábra, folyamatábra és a vázlat.

Az iskolai falitábla és fejlettebb változatainak (fénytábla) módszertani jelentőségét az alábbiakban látjuk:

1. Tantárgyi szempontból a táblára írottak
 - áttekintést adnak a tananyagról, a feldolgozás gondolatmenetéről
 - segítik a megértést, az értelmezést
 - rögzítik a más információforráson kívüli tananyagot
 - rövid, tömör kifejtést és megjelenítést igényelnek
 - támogatják az önálló tanulást, ha a tanulók leírják, lerajzolják a táblaképet.
2. Tanulásirányítási szempontból
 - rendszerezik, rögzítik a tanulnivalót
 - elősegítik az alkalmazást, az ismétlést
 - számonkérésre is alkalmasak lehetnek.
3. Nevelési szempontból
 - esztétikus munkára ösztönöznek
 - rendszerezésre készítetnek.
4. Pszichológiai szempontból
 - motiválnak, aktivizálnak, megerősítenek
 - érzékszerveket, motorikus képességeket fejlesztenek
 - sikeres használatuk élményt nyújt.

Ezek után feltehető az a kérdés, hogy ki, miért, mit, mikor, hogyan írjon-rajzoljon a táblára? Miért érdemes a falitáblát használni?

Nagy előnye, hogy a tanítási-tanulási folyamat minden szereplője használhatja. Hogy mikor és ki használja, azt az óra típusát is meghatározó tanulásirányítási (didaktikai) feladat határozza meg. Az órai célkitűzés elérésében, megvalósításában óriási szerepe van a táblára írott és rajzolt információknak. A táblavázlat tartalmazhatja:

- az óra anyagának, témájának megnevezését (óracím)
- a tárgyalt tananyag logikai szerkezetét (vázlat, struktúra- vagy folyamatábra)
- kísérletek lépéseit, eredményeit
- a tárgyalásból levont következtetéseket.

Ha szakmailag-módszertanilag igényes táblaképet készítünk, akkor az tükrözi a tanóra lényeges gondolatait, felépítését. Segítségével a tanóra után is követhetővé válik a problémafelvetéstől a megértésig vezető gondolatmenet. Érdemes azt a régi tanácsot megfontolni, hogy tankönyvi szöveget ne rögzítsünk a táblára, vagy a hozzá hasonló információhordozókra.

Célszerű rajzot és szöveget egyszerre alkalmazni. Lehetőség szerint korlátozzuk a lehető legkevesebbre az írott szöveget. Az arány természetesen a tananyagtól és a feldolgozás módjától függ.

A rajz, az ábra a tanuló képességeit több területen fejleszti, mint a szöveg. A rajz készítése kevesebb időt vesz igénybe, de a tanártól nagy gyakorlatot kíván.

Mikor készüljön a táblavázlat?

A táblavázlat készítésének időpontja a tanóra céljától, a megoldandó tanulásiirányítási feladattól függ. A tanár órára történő felkészülését nagyban befolyásolják a feldolgozásra váró tananyaghoz rendelkezésére álló további taneszközök.

1) A tanóra előtt

A tanóra előtt egy bonyolult táblakép alapelemei elkészíthetők, majd a tananyag tárgyalása, megbeszélés, magyarázat közben kiegészíthetjük. Szokás még az előre elkészített felület takarása is.

2) A tanóra közben

a) A tanóra közben a táblai szemléltetés a tananyag ismeretével egyszerre is készülhet. Az egyidejűség biztosítja, hogy látják a tanulók, hogy mi készült előbb, mi később. A tanár ekkor tud alkalmazkodni a tanulók ismeretfeldolgozási és írás-rajzolási tempójához. Ha szükségesnek látja, akkor magyarázattal segítheti a megértést. Az események, folyamatok időbeli követhetőségén kívül az összefüggések, a tárgyalási logika érzékelésére is lehetőség adódik. A feldolgozott tananyag írásos-rajzos rögzítése közben a tanuló újra átéli az ismerennyújtás-ismeretszerzés korábban lezajlott mozzanatát.

b) Választhatjuk bonyolult, terjedelmes tananyag esetén a részekre tagolás módszerét. Ebben az esetben a táblavázlat egy részlete az elbeszélés, leírás, kísérlet eredményeinek a részösszefoglalása után kerül a táblára.

c) A tanítási-tanulási folyamatban előforduló ismétlések, gyakorlások és rendszerezések igénylik az egyidejű rajzos-írással rögzítést akár a tanulók cselekvő bevonásával is.

3) A tanóra végén

Az órai összefoglalás mozzanatát egészíthetjük ki az óra anyagát megjelenítő tartalmi vázlattal, rajzzal.

Hogyan írjunk-rajzoljunk a táblára?

A tábla használatának technikáját meghatározza

- rögzített vagy mozgatható kivitele
- munkafelületének kiképzése: mázolt, zománc, cserélhető papír (Az applikációs tábláké filc, parafa, mágnesezhető fém.)
- felületének alakja négyzet, „fekvő”, „álló” téglalap
- mérete
- a használható író-rajzoló eszközök választéka.

A táblára való írás-rajzolás a tanártól erre vonatkozó készségek-képességek meglétét igényli. Ezek a képességek gyakorlással fejleszthetők. Több szempontból is fontos megtanulni és fejleszteni a táblára írás-rajzolás technikáját. Különösen nehéz zománctáblára és cserélhető lapú papírtáblára írni. A speciális táblairón szinte ellenállás nélkül siklik a felületen. A papírlapon ha elrontunk valamit, nem javítható. Ha csak az értelmi és az esztétikai nevelés területén teszünk eleget a tanári követelményeknek, már nem gyakoroltunk hiába!

Rajztechnikai szempontból elsődleges követelmény a jól láthatóság. Minden tanuló a terem minden pontjáról szemének erőltetése nélkül lássa a táblát. Különösen ügyelni kell a tábla helyének megválasztására akkor, ha csoportfoglalkozásra, vagy beszélgetésre (U alakban, „oktatási négyzetben” elhelyezett munkaasztalok) rendezzük be a termet.

A tábla legyen tiszta, a nap ne süssön rá, a mesterséges fényforrásoktól ne csillanjon be. A rögzített jelek legyenek kontrasztosak. Ezeket a követelményeket úgy tudjuk teljesíteni, hogy a táblairónnak megfelelő törlőeszközt választunk és használunk. A hagyományos táblakréta nyomát alaposan kimosott, csak nedves, a vizet nem csorgató szivaccsal érdemes függőleges irányú mozgással eltávolítani. Zománc tábla esetén csak a gyártó által ajánlott táblairónt és törlőeszközt alkalmazzuk.

Tapasztalatunk szerint korosztálytól függetlenül jelentkező probléma, hogy a táblák alakja általában fekvő téglalap, míg a füzetlap álló formátumú. A tábla kettéosztása megoldást jelenthet a füzetlap arányainak követésére. Talán felesleges leírnunk, hogy az írást vagy rajzolást táblán is a bel felső sarokban kell kezdeni. A rögzítés időrendjét a felülről-lefelé történő elrendezés tükrözze.

Vázlatunkat ne zsúfoljuk, hogy a részletek is jól látszódnak. Ezt folyamatosan ellenőrizzük. Folyóírás esetén nagyobb betűket használjunk, mint ha nyomtatottal íránk. A rajz és az írás mérete legyen arányos. Rajzba csak végszükség esetén írjunk bele, mert zavarja az áttekinthetőséget. A szöveget vízszintesen írjuk. A függőleges szöveget úgy rögzítsük, hogy az alulról és jobbról legyen olvasható. Táblán nem tanácsos a tankönyvi ábrát utánozni: a rajzos részeket érdemes megszámozni és elnevezésüket listába írni.

Színes kréta és táblairón jól szolgálja a kiemelést, azonosítást. A színek használatában legyünk következetesek. A megszokott vagy szabványos színelőírásokat célszerű követni. Kiemelésre használhatunk aláhúzást és bekeretezést is. Nem érdemes túl sok színt használni, mert eltereli a lényegről a figyelmet.

A táblahasználat döntő fontosságú része a rögzítés sebessége, a tanulók írás-rajzolási tempója. A táblát használó tanárnak ehhez kell alkalmazkodnia. Tagoljuk vázlatunkat, rajzunkat úgy, hogy ha egy logikai eleme elkészül, akkor azt a tanulók lemásolhassák. Sétáljunk közéjük segítséget adni és ellenőrizni haladásukat.

A táblai rajzokhoz vonalas ábrázolásmódot használjunk, lehetőleg a tárgyak legjellemzőbb, a leginkább megszokott nézetével. Hacsak nem az a tanítás témája, a térbeli ábrázolást kerüljük. Rajzainkat az egyszerűség, áttekinthetőség és érthetőség jellemezze. Ezt segíti elő az egyezményes és megegyezésszerű jelölésmódok használata, amely összhangban van a tankönyvi ábrázolással. A több forrásból származó, több szempontú egyéni tanulást így szolgáljuk, és így erősítjük meg.

Miért előnyös a falitábla használata a tanítási-tanulási folyamatban?

A falitábla alkalmazásának célja a tanulói ismeretszerzés, megértés, alkalmazás, analízis, szintézis és az értékelés képességének kialakítása, fejlesztése.

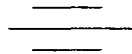
A falitábla az oktatási folyamat alábbi mozzanatainál alkalmazható eredményesen:

- bemutatás
- tanári magyarázat
- tanulói kommentálás
- kérdések és azok megbeszélése
- feladat- és problémamegoldások
- ellenőrzés-értékelés.

A falitábla használatának motiváló és aktivizáló hatása is van, továbbá elősegíti a figyelemfelkeltést, figyelemirányítást, lényegkiemelő rámutatást. A táblára írás-rajzolás fejleszti a tanulók kommunikációs, pszichomotoros és kognitív képességeit. A jó táblavázlat mintául szolgál a tananyag önálló rendszerezésére, tömörítésére, megjegyezhetővé tételére.

IRODALOM

1. Nagy József (1985): A tudástechnológia elméleti alapjai. OOK Veszprém.
2. Falus Iván (szerk.) (1998): Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanulásához. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp.
3. Molnár Péter (1999): A taneszközök fejlesztésének oktatási tapasztalatai. In: Tompa Klára (szerk): Tanulmányok az oktatástechnológia köréből. Líceum Kiadó, Eger, 128-134. p.

SZERZŐINK, MUNKATÁRSAINK FIGYELMÉBE!

Tisztelettel kérjük szerzőinket, hogy kéziratukat a szerkesztőség címére küldjék: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. A borítékra feltétlenül írják rá, hogy *kézirat*. Csak „gépelt”, 8–10 lapnál nem nagyobb terjedelmű kéziratokat fogadunk el. A kéziratot jól áttekinthető kettes sortávolsággal, normál géppapíron, a „gépelési hibák” gondos javításával, a felhasznált szakirodalom pontos feltüntetésével (szerző, cím, hely, kiadó, lapszám) kérjük. A közérthetőség megkívánja azt is, hogy az elkerülhetetlen idegen szakkifejezések magyar megfelelőeséről, értelmezéséről se feledkezzünk meg. Kérésünk az is, hogy a szövegbe iktatott rajzos, ábrás, illusztrációs megoldásoktól lehetőleg tekintsünk el.

Azoktól a szerzőktől, akik megfelelő feltételekkel rendelkeznek, számítógéppel írt kéziratot kérünk lemezen és nyomtatva is.

Nagyon fontos, hogy külön lapra írják föl *beosztásukat, munkahelyük, iskolájuk pontos nevét, helyét, valamint irányítószámot lakcímüket*.

Felhívjuk továbbá szerzőink figyelmét, hogy másodközlésre nem vállalkozunk, Szerkesztőségünknel is érvényes az az általános gyakorlat, hogy kéziratot nem örzünk meg és nem is küldünk vissza.